

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi

BİRİNCİ SEKSIYA

ORUCOV (ORUJOV) AZƏRBAYCANA QARŞI məhkəmə işi

(Ərizə № 4508/06)

QƏRAR

Strasburq

26 iyul 2011-ci il

Bu qərar Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndində göstərilən hallarda qəti qərara çevriləcəkdir. O, redaktə xarakterli dəyişikliklərə məruz qala bilər.

Orucov Azərbaycana qarşı məhkəmə işində,

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi (Birinci Seksiya),

hakimlər:

Nina Vayiç (*Nina Vajić*), *sədr*,

Elizabet Ştayner (*Elisabeth Steiner*),

Xanlar Hacıyev (*Khanlar Hacıyev*),

George Nikolau (*George Nicolaou*),

Miryana Lazarova-Traykovska (*Mirjana Lazarova Traykovska*),

Culiya Lafranke (*Julia Laffranque*),

Linos-Aleksandre Sislianos (*Linos-Alexandre Sicilianos*),

habelə Seksiyanın katibi Sören Nilsendən (*Søren Nielsen*) ibarət tərkibdə Palatada iclas keçirərək,

5 iyul 2011-ci ildə qapalı müşavirə keçirərək,

həmin tarixdə qəbul edilmiş aşağıdakı qərarı elan edir:

PROSEDUR

1. İş İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Konvensiyanın (“Konvensiya”) 34-cü maddəsinə əsasən Azərbaycan vətəndaşı cənab Nadir Oruc oğlu Orucov (“ərizəçi”) tərəfindən 27 dekabr 2005-ci ildə Məhkəməyə təqdim edilmiş Azərbaycan Respublikasına qarşı ərizə (№ 4508/06) əsasında başlanıb.

2. Ərizəçini Azərbaycanda vəkillik fəaliyyəti ilə məşğul olan cənab N. Abdullayev təmsil edib. Azərbaycan Hökumətini (“Hökumət”) onun nümayəndəsi cənab Ç. Əsgərov təmsil edib.

3. Ərizəçi konkret olaraq iddia etdi ki, onun Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş seçkidə namizəd qismində iştirak etmək hüququ pozulub.

4. 9 iyun 2008-ci ildə Birinci Seksiyanın sədri ərizə barəsində Hökumətə məlumat verməyi qərara aldı. Həmçinin qərara alındı ki, ərizəyə mahiyyəti üzrə baxılması onun qəbul edilənliliyinə baxılması ilə eyni vaxtda həyata keçirilsin (29-cu maddənin 1-ci bəndi).

FAKTLAR

I. İŞİN HALLARI

5. Ərizəçi 1957-ci ildə anadan olub və Bakıda yaşayır.

6. Ərizəçi 6 noyabr 2005-ci ildə keçiriləcək Milli Məclisə (Parlamentə) seçkilərdə müstəqil namizəd qismində qeydə alınmaq üçün müraciət etdi. 19 avqust 2005-ci ildə Bakıdakı birmandatlı seçki dairəsinin – 21 sayılı Nəsimi birinci seçki dairəsinin Dairə Seçki Komissiyası (“DSK”) onu namizəd qismində qeydə aldı.

A. Seçki hüququnun ərizəçi tərəfindən iddia edilən pozuntuları

7. 26 oktyabr 2005-ci ildə Nəsimi Rayon Polis İdarəsinin 19-cu polis bölməsi DSK-ya məlumat verdi ki, ərizəçi dairənin müəyyən ictimai ərazilərində müəyyən abadlıq işlərini (məsələn, yerə asfalt döşənməsini, uşaqlar üçün ictimai istirahət yerlərini) şəxsən maliyyələşdirir və iddia edildiyinə görə, seçki qanunvericiliyinin tələblərini pozaraq bunu yerli sakinlərin əlavə dəstəyini və səsələrini qazanmaq üçün edir. Bununla əlaqədar olaraq polis bölməsi üç polis əməkdaşı və sözügedən yaşayış binalarına görə cavabdehlik daşıyan mənzil-istismar sahəsinin iki işçisi (A.A. və V.Q.) tərəfindən imzalanmış protokol tərtib etdi, orada deyilirdi ki, ərizəçi “protokola əlavə olunmuş təsvirdə göstərilən yaşayış binalarının qarşısına yeni asfalt döşətdirib ... və bu fakt aşağıda imza qoyanlar tərəfindən təsdiq olunub”.

8. Bu iddianın təsdiqi olaraq polis bölməsi bir neçə yerli sakinin yazılı ərizələrini təqdim etdi, onların hamısı birbaşa polisə ünvanlanmışdı və ətraf ərazilərdə yerinə yetirdiyi işlərə görə

ərizəçiyə minnətdarlıq ifadə edilirdi. Ərizələrin bəzilərinə 26 oktyabr 2005-ci il tarixi qoyulduğu halda, iki ərizəyə 27 oktyabr 2005-ci il tarixi qoyulmuşdu.

9. Konkret olaraq, İ.K.-nın 19 sayılı polis bölməsinə ünvanlanmış 26 oktyabr 2005-ci il tarixli ərizəsində deyilirdi:

“Mən yuxarıda göstərilən ünvanda 1989-cu ildən yaşayıram. Bu müddət ərzində [bizim binanın] həyatında heç bir abadlaşdırma işi aparılmamışdı. Amma son ayda həyatda çoxlu abadlıq işləri həyata keçirilib ... [bunun ardınca konkret abadlıq işləri təsvir edilir].

Yuxarıda qeyd edilən işlər bizim hörmətli qonşumuz ... Nadir Orucov tərəfindən təşkil edilib və həyata keçirilib. O, bütövlükdə qonşu ərazilərin bütün problemlərini paylaşmağa və [bu problemlərin həllinə] kömək etməyə hazırdır. Biz qarşıdakı seçkilərdə bu şəxsə yalnız qələbə arzulayırıq”.

10. G.N.-in 19 sayılı polis bölməsinə ünvanlanmış 27 oktyabr 2005-ci il tarixli ərizəsində deyilirdi:

“Mənə verilmiş suallara cavab olaraq sizə məlumat verirəm ki, [parlament seçkilərində] namizədliyini vermiş Nadir Oruc oğlu Orucov xeyirxahlıq edərək seçkiqabağı dövrdə həyatımızda abadlıq işləri həyata keçirib. O, binaların qarşısına təzə asfalt döşədirib. Mən bu ərizəni özüm yazmışam. İmzamanın [həqiqiliyini] təsdiq edirəm”.

11. S.A.-nın 19 sayılı polis bölməsinə ünvanlanmış 27 oktyabr 2005-ci il tarixli ərizəsində deyilirdi:

“Sizə məlumat verirəm ki, [parlament seçkilərində] namizədliyini vermiş Nadir Oruc oğlu Orucov [bizim həyatımızdakı] binaların qarşısına təzə asfalt döşədirir. O, yaxşı insandır. Mən bu ərizəni özüm yazmışam. İmzamanın [həqiqiliyini] təsdiq edirəm”.

12. Digər ərizələr də oxşar məzmunlu idi.

B. Seçki orqanlarının ərizəçinin namizədliyinin ləğvinə yönələn qərarı

13. Ərizəçiyə verilmiş və sonradan onun Məhkəməyə təqdim etdiyi DSK-nın 28 oktyabr 2005-ci ildə keçirilmiş iclasının protokolundan çıxarılsa əsasən, DSK aşağıdakıları qərara almışdı:

“1. Seçicilərin ərizələri nəzərə alınsın...”

2. Ərizələr və təqdim edilmiş digər materiallar əsasında Milli Məclisə seçkilərdə namizəd qismində qeydə alınmış Nadir Oruc oğlu Orucovun Seçki Məcəlləsinin 88.4.4 və 88.4.5-ci maddələrini pozduğu təsdiq edilsin.

3. Seçki Məcəlləsinin 113.2.3-cü maddəsinə uyğun olaraq, Seçki Məcəlləsinin 88.4.4 və 88.4.5-ci maddələrinin tələbləri pozulduğuna görə ərizəçinin namizəd qismində qeydiyyatının ləğvi barədə vəsatətə Apellyasiya Məhkəməsinə müraciət edilsin...”

14. DSK-nın 28 oktyabr 2005-ci ildə keçirilmiş iclasının protokolunun Hökumət tərəfindən təqdim edilmiş surətinin tam mətnində göstərilir ki, bu iclas 29 oktyabr 2005-ci ildə keçirilib.

15. 28 oktyabr 2005-ci il tarixli məktubla DSK ləğvetmə barədə vəsatəti Apellyasiya Məhkəməsinə təqdim etdi. Vəsatətdə digər məsələlərlə yanaşı deyilirdi:

“Namizəd Nadir Oruc oğlu Orucov Seçki Məcəlləsinin 88-ci maddəsinin tələblərini pozub və bununla digər namizədlərin hüquqlarını pozmuş olub. Onun qanunsuz hərəkətləri barədə [DSK-ya] dəfələrlə şifahi məlumat verilib. Nəhayət, vətəndaşlar Nəsimi Rayon Polis İdarəsinin 19-cu polis bölməsinə müraciət ediblər və [polisin] bu qanunsuz hərəkətlərə son qoymasını xahiş ediblər. ... Sübut olunub ki, [ərizəçi] səsleri satın olmaq məqsədi ilə Seçki Məcəlləsinin 88.4.4 və 88.4.5-ci maddələrini pozaraq [müəyyən abadlıq işləri] aparıb...”

16. Ərizəçinin sözlərinə görə, DSK-nın vəsatəti barədə ona vaxtında məlumat verilməyib.

C. Ərizəçinin namizədliyinin ləğvi ilə bağlı məhkəmə icraatı

17. Apellyasiya Məhkəməsi ertəsi gün, 29 oktyabr 2005-ci ildə saat 11-də işə baxdı.

18. Məhkəmə iclasının protokoluna əsasən, məhkəmə DSK tərəfindən təqdim edilmiş sənədləri araşdırıb və bir sıra şahidləri dinləyib. Konkret olaraq, iki polis əməkdaşı F. Zamanov və R. Səmədov ifadə verdilər ki, “sözügedən binaların sakinlərinin bildirdiyinə görə”, ərizəçi dairədə icazəsiz abadlaşdırma işləri həyata keçirib.

19. Məhkəmə həmçinin altı yerli sakinin ifadələrini dinlədi. Belə görünür ki, onlardan üçü (G.N., R.İ. və V.Q.) öncə polisə əllə yazılmış ərizələr veriblər. Bu üç şahid məhkəməyə bildirdi ki, ərizəçini şəxsən tanımırdılar və abadlıq işlərinin kim tərəfindən aparıldığını bilmirdilər, 26 oktyabr 2005-ci ildə polis əməkdaşı F. Zamanov şəxsən küçədə onlara yaxınlaşdı və onlarla söhbət edərək məlumat verdi ki, işlər ərizəçi tərəfindən həyata keçirilir, F. Zamanov onlardan xahiş etdi ki, ictimaiyyətin maraqları mənimə göstərdiyi səylərə görə ərizəçiyə minnətdarlıqlarını ifadə edən “təşəkkür qeydləri” yazsınlar. Şahidlər dedilər ki, ərizələrinin sonradan ərizəçiyə qarşı istifadə ediləcəyini onlara deməyiblər.

20. Qalan üç yerli sakinə biri bildirdi ki, evlərinin yanında abadlıq işlərinin kim tərəfindən həyata keçirildiyini bilmirdi, ikisi isə bildirdilər ki, işlər yerli sakinlərin özləri tərəfindən öz xərcləri hesabına həyata keçirilib.

21. Səhifə yarımliq çap mətnindən ibarət olan 29 oktyabr 2005-ci il tarixli qətnaməsində Apellyasiya Məhkəməsi yuxarıda qeyd edilən şahid ifadələrini aşağıdakı kimi qıscaca ümumiləşdirdi:

“... şahidlər F. Zamanov və R. Səmədov təsdiq etdilər ki, [sözgedən ərazidə] aparılmış [abadlıq işləri] Milli Məclisə seçkilərdə namizəd olan N.O. Orucovun tapşırığı və yardımı ilə həyata keçirilib. Məhkəmə iclasında dindirilərək bu halı şahidlər [R.İ. və G.N.] də təsdiq etdilər. ...

Məhkəmə iclasında dindirilərək şahidlər [V.Q. və M.M.] bildirdilər ki, yerə təzə asfalt döşətdirilməsinin və abadlıq işlərinin kim tərəfindən həyata keçirildiyini bilmirdilər, şahidlər [Q.H. və G.V.] isə bildirdilər ki, bu abadlıq işləri yerli sakinlərin özləri tərəfindən həyata keçirilib”.

22. Sonra məhkəmə işə baxılmasını davam etdirərək bu qənaətə gəldi ki, ərizəçi “əlavə səslər qazanmaq məqsədi ilə” ictimai yerlərdə abadlıq işləri aparmaqla və “səslərinin müqabilində seçicilərə yardım göstərəcəyini vəd etməklə” Seçki Məcəlləsinin 88.4-cü maddəsi ilə qadağan olunan üsulla seçicilərin rəyinə təsir göstərməyə cəhd edib. Buna görə də məhkəmə ərizəçinin namizəd qismində qeydiyyatını ləğv etməyi qərara aldı.

23. 31 oktyabr 2005-ci ildə ərizəçi ona qarşı ifadə vermiş yerli sakinlərin kimliyi barədə araşdırma apardı. O, müəyyən etdi ki, ondan polisə şikayət etmiş şəxslərdən ikisi (S.A. və T.T.) əslində onun dairəsində yaşamırlar və yazılı ərizələrində yalan ünvanlar göstərirlər.

24. Üç nəfər digər şahid (İ.K., G.N. və V.Q.) Ali Məhkəməyə notariat qaydasında təsdiq olunmuş yazılı ifadələrini ünvanlayaraq öncə polisə əllə yazdıqları ərizələrdən imtina etdilər və faktiki olaraq bildirdilər ki, onların heç biri abadlıq işlərinin həqiqətən ərizəçi tərəfindən aparılıb-aparılmadığını bilmirdilər və onlar yalan ərizələri ya polisin təzyiqi altında, ya da polis tərəfindən aldadılma yolu ilə vermişdilər və polisin bu ərizələrdən ərizəçiyə qarşı istifadə etmək niyyətində olduğu barədə məlumatlandırılmamışdılar.

25. Ərizəçi Ali Məhkəməyə kassasiya şikayəti verərək iddia etdi ki, ona qarşı istifadə edilmiş sübutlar saxtalaşdırılıb, Apellyasiya Məhkəməsi sübutların qiymətləndirilməsində açıq-aydın səhvlərə yol verib, onun qərarları sübut olunmamış iddialara əsaslanıb və buna görə onun qeydiyyatı əsassız olaraq ləğv edilib. O, kassasiya şikayətinə şahidlərin yuxarıda qeyd edilən yazılı ifadələrini də əlavə etdi.

26. 3 noyabr 2005-ci ildə Ali Məhkəmə ərizəçinin şikayətini rədd etdi və Apellyasiya Məhkəməsinin 29 oktyabr 2005-ci il tarixli qətnaməsini qüvvədə saxladı. O, ərizəçi tərəfindən təqdim edilən, ərizəçiyə qarşı istifadə edilmiş ilkin ifadələrin etibarlılığını şübhə altına alan yeni sübutları (şahidlərin ərizəçi barəsindəki əvvəlki ittihamlarından imtina etdiklərinə dair yazılı ifadələri də daxil olmaqla) qəbul etməkdən imtina etdi və qeyd etdi ki, işin faktoloji halları aşağı məhkəmə tərəfindən düzgün müəyyən edilib və Ali Məhkəmə işin yalnız hüquqi məsələlərə aid olan aspektini araşdırma bilər. Bundan başqa, Ali Məhkəmə bildirdi ki, aşağı məhkəmə maddi hüquq normalarını düzgün tətbiq edib və prosessual qanunvericiliyin tələblərinə əməl edib.

II. MÜVAFİQ DAXİLİ QANUNVERİCİLİK

A. Seçki Məcəlləsi

27. 2003-cü il tarixli Seçki Məcəlləsinin 88.4-cü maddəsində aşağıdakılar nəzərə tutulur:

“88.4. ... namizədlərin seçiciləri aşağıdakı üsullarla ələ alması qadağandır:

88.4.1. təşkilati işlərin yerinə yetirilməsi məqsədi istisna olmaqla, seçicilərə pul vəsaiti, hədiyyələr və digər qiymətli materiallar vermək (döş nişanları, yapışqanlı nişanlar, plakatlar və nominal dəyərə malik olan digər təşviqat materialları istisna edilməklə);

88.4.2. göstərilən təşkilati işi yerinə yetirən seçiciləri səsvermənin nəticələrindən asılı olaraq mükafatlandırmaq və ya belə mükafatlandırmanı vəd etmək;

88.4.3. malların güzəştli satışını keçirmək, hər hansı malı (çap materialları istisna olmaqla) pulsuz vermək;

88.4.4. əvəzsiz və ya güzəştli şərtlərlə xidmətlər göstərmək;

88.4.5. seçkiqabağı təşviqat zamanı seçicilərə qiymətli kağızlar, habelə maddi sərvətlər, pul vəsaiti veriləcəyini vəd etmək yolu ilə, qanunvericiliyə zidd olan digər əsaslarla xidmətlər göstərilməsi ilə təsir etmək”.

28. Seçki Məcəlləsinin 113.1 və 113.2.3-cü maddələrinə əsasən, müvafiq seçki komissiyası Məcəllənin 88.4-cü maddəsi ilə qadağan olunan fəaliyyətlərlə məşğul olan namizədin qeydiyyatının ləğv edilməsi üçün məhkəməyə müraciət edə bilər.

29. Seçki komissiyalarının qərarlarından şikayətlərə məhkəmələr (Seçki Məcəlləsi ilə daha qısa müddət müəyyən edilməyibsə) üç gün müddətində baxmalıdırlar. Məhkəmə qərarından şikayət verilməsi üçün müddət də üç gündür (maddə 112.11).

B. Mülki Prosesual Məcəllə

30. Mülki Prosesual Məcəllənin 25-ci fəslində seçki (yaxud referendumda iştirak) hüquqlarının müdafiəsinə dair ərizələrə baxılması qaydaları əks olunur. 290-cı maddəyə əsasən, belə ərizələr Seçki Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş qaydada birbaşa apellyasiya instansiyası məhkəmələrinə verilməlidir.

31. Seçki (referendumda iştirak) hüquqlarının müdafiəsinə dair işlər üzrə daxil olmuş ərizələrə məhkəmə tərəfindən üç gün müddətində, seçkilər günü və həmin gündən sonra daxil olmuş ərizələrə isə dərhal baxılır (maddə 291.1). Məhkəmə tərəfindən ərizəyə ərizəçinin, müvafiq seçki komissiyasının nümayəndəsinin və ya digər maraqlı şəxslərin iştirakı ilə baxılır. Məhkəmə iclasının vaxtı və yeri haqqında lazımi qaydada xəbərdar edilmiş göstərilən şəxslərin məhkəməyə gəlməməsi işə baxılmasına və onun həll edilməsinə mane olmur (maddə 291.2).

32. Məhkəmənin qərarından yuxarı məhkəməyə (kassasiya instansiyası məhkəməsinə) üç gün müddətində şikayət verilə bilər. Bu şikayətə üç gün müddətində, seçki günü və həmin gündən sonra daxil olmuş ərizələrə isə dərhal baxılır. Kassasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı qətidir (maddə 292).

HÜQUQİ MƏSƏLƏLƏR

I. KONVENSIYANIN 1 SAYLI PROTOKOLUNUN 3-CÜ MADDƏSİNİN İDDİA EDİLƏN POZUNTUSU

33. Ərizəçi Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 3-cü maddəsinə və Konvensiyanın 13-cü maddəsinə istinadən şikayət etdi ki, parlament seçkilərində namizəd qismində qeydiyyatı əsassız olaraq ləğv edilib. Məhkəmə hesab edir ki, bu şikayətə yalnız Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 3-cü maddəsinə əsasən baxılmalıdır, həmin maddədə deyilir:

“Yüksək Müqavilə Tərəfləri qanunverici hakimiyyət orqanını seçərkən xalqın iradəsini sərbəst ifadə edə biləcək şəraitdə, gizli səsvermə yolu ilə, əqlabatan dövriliklə azad seçkilər keçirməyi öhdələrinə götürürlər”.

A. Şikayətin qəbul edilənliyi

34. Məhkəmə qeyd edir ki, bu şikayət Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndinin “a” yarım bəndində nəzərdə tutulan açıq-aydın əsassız şikayət deyil. Məhkəmə daha sonra qeyd edir

ki, o, hər hansı digər əsaslara görə də qəbulolunmaz deyil. Buna görə də o, qəbul olunan elan edilməlidir.

B. Şikayətin mahiyyəti

1. Tərəflərin arqumentləri

35. Hökumət bildirdi ki, Seçki Məcəlləsinin 88.4-cü maddəsinin məqsədi bütün namizədlər üçün bərabər və ədalətli təşviqat şəraitinin yaradılmasıdır. Müxtəlif qanunsuz yollarla seçicilərin səslerini almaqla məşğul olan namizədlərin qeydiyyatının ləğvi seçkilərdə xalqın rəyini sərbəst ifadə edə bilməsini müdafiə etməkdən ibarət qanuni məqsəd daşıyır.

36. Hökumət iddia etdi ki, ərizəçinin qeydiyyatı ona görə ləğv olunub ki, o, seçicilərə pulsuz xidmətlər göstərməklə, mallar və pul vəd etməklə seçicilərin seçiminə təsir göstərməyə cəhd edib. Hökumətin bildirdiyinə görə, bir neçə sakin Nəsimi Rayon Polis İdarəsinə müraciət edərək “seçki təşviqatı dövründə ərizəçi tərəfindən qanunun pozulması barədə şikayət ediblər”, polis bu şikayətlər əsasında “araşdırma aparıb” və ərizəçinin yerli sakinlərin səsverməsinə təsir göstərmək məqsədi ilə yerə asfalt döşənməsini və uşaqlar və ahıllar üçün ictimai istirahət yerlərinin təmirini həqiqətən maliyyələşdirdiyini müəyyən edib.

37. Hökumət iddia etdi ki, daxili məhkəmələr işə ədalətlə baxıblar, onların qərarları yetərinə əsaslandırılıb və ərizəçinin Seçki Məcəlləsinin 88.4-cü maddəsinə pozaraq pulsuz xidmətlər göstərdiyini təsdiq etmiş müvafiq şahid ifadələrinə əsaslanıb. Hökumət daha sonra iddia etdi ki, Apellyasiya Məhkəməsinin DSK-nın vəsatətini aldıqdan sonra ertəsi gün məhkəmə iclası keçirmək barədə qərarı daxili məhkəmələrin seçkilərə aid məsələlərə həmin məsələlərin təqdim edilməsindən sonra üç gün müddətində baxmalarını tələb edən qanuna əsaslanırdı. Buna görə də, ərizəçinin iddialarının əksinə olaraq, məhkəmə iclasının dərhal keçirilməsi ərizəçinin hüquqlarını pozmamışdı.

38. Ərizəçi bildirdi ki, sözügedən abadlıq işləri ilə onun heç bir əlaqəsi yox idi və onda olan məlumata görə, əslində bu işlər hökumət yönümlü iki digər namizəd tərəfindən maliyyələşdirilirdi, son nəticədə onlardan biri seçkidə qalib gəldi. Ərizəçi iddia etdi ki, onun qeydiyyatının ləğvi haqqında qərar əsassız idi və zəif, yetərsiz, etibarsız, qəbul edilməz və hətta saxtalaşdırılmış dəlillərə əsaslanırdı. O, qeyd etdi ki, ondan polisə şikayət etdiyi bildirilən az sayda şahidlər ilkin ərizələri təzyiq altında vermişdilər və sonradan məhkəmə prosesində həmin ərizələrdən imtina etdilər.

39. O, daha sonra iddia etdi ki, qeydiyyatının ləğvi ilə bağlı məhkəmə icraat zamanı daxili məhkəmələrdə öz mövqeyini lazımi qaydada müdafiə etmək imkanından məhrum edilib. Apellyasiya Məhkəməsi iclasını DSK-nın vəsatətini aldıqdan sonra bir gün ərzində həftəsonu istirahət günündə keçirib. Nəticədə ərizəçi müdafiəsini hazırlamaq və ona qarşı təqdim edilmiş şübhəli dəlilləri etibarsız edən məlumatlar toplamaq imkanından məhrum olub. Məsələn, o, müvafiq mənzil-istismar orqanlarından iddia edilən şahidlərin verdikləri yaşayış ünvanlarının həqiqiliyi barədə məlumat əldə edə bilməyib, çünki həmin orqanlar şənbə günü bağlı olub. Sonradan ərizəçi bu məlumatları topladıqdan və kassasiya şikayəti ilə birlikdə təqdim etdikdən sonra Ali Məhkəmə onun təqdim etdiyi yeni sübutları nəzərə almaqdan imtina edib və yanlış olaraq bildirib ki, işin faktoloji hallarını müəyyən etmək səlahiyyətinə malik deyil.

2. Məhkəmənin qiymətləndirməsi

40. Məhkəmə artıq müəyyən edib ki, 1 sayılı Protokolun 3-cü maddəsi fərdi hüquqları, o cümlədən səsvermə hüququnu və seçkidə namizəd qismində iştirak etmək hüququnu təmin edir. Bu hüquqlar mühüm olsa da, mütləq hüquqlar deyil. Bu hüquqlara “dolaylı məhdudiyətlərin” qoyulması mümkündür və iştirakçı dövlətlər bu sahədə geniş qiymətləndirmə sərbəstliyinə malikdirlər. Onlar öz daxili hüquq sistemlərində səsvermə hüququna və seçkidə namizəd qismində iştirak etmək hüququna müəyyən şərtlər tətbiq edə bilərlər və 1 sayılı Protokolun 3-cü

maddəsi prinsipcə buna mane olmur (bax: *Matye-Moen və Klerfayt Belçikaya qarşı*, 2 mart 1987-ci il tarixli qərar, 51-52-ci bəndlər; *Methyuz Birləşmiş Krallığa qarşı*, [Böyük Palatanın qərarı], ərizə № 24833/94, 63-cü bənd, ECHR 1999-I; və *Labita İtaliyaya qarşı*, [Böyük Palatanın qərarı], ərizə № 26772/95, 201-ci bənd, ECHR 2000-IV).

41. Səsvərmə hüququna və seçkidə namizəd qismində iştirak etmək hüququna şərtlər tətbiq edilməsində iştirakçı dövlətlər geniş qiymətləndirmə sərbəstliyinə malik olsalar da, 1 sayılı Protokolun 3-cü maddəsinin tələblərinə riayət edilib-edilmədiyini son instansiya qismində müəyyən etmək Məhkəmənin işidir; o, digər məsələlərlə yanaşı əmin olmalıdır ki, seçki prosesində fərdi hüquqların həyata keçirilməsi ilə bağlı şərtlər həmin hüquqları onların mahiyyətinə xələl gətirən dərəcədə məhdudlaşdırmır və onları səmərəlilikdən məhrum etmir; onların tətbiqi qanuni məqsəd daşıyır; və tətbiq edilən vasitələr qeyri-mütənasib və ya əsassız deyil (bax: *Matye-Moen və Klerfaytın işi* üzrə yuxarıda istinad edilən qərar, 52-ci bənd; *Gitonas və başqaları Yunanıstana qarşı*, 1 iyul 1997-ci il, 39-cu bənd, *Qərar və qərardadlar toplusu*, ECHR 1997-IV; və *Yumak və Sadak Türkiyəyə qarşı* [Böyük Palatanın qərarı], ərizə № 10226/03, 109 (iii) bəndi, 8 iyul 2008-ci il).

42. Bundan başqa, insan hüquqlarının müdafiəsi haqqında sənəd olan Konvensiyanın vəzifəsi və məqsədi onun müddələrinin elə tərzdə şərh və tətbiq edilməsini tələb edir ki, orada nəzərdə tutulan hüquqlar nəzəri və ya xəyali deyil, praktiki və səmərəli hüquqlar olsun (digər qərarlar arasında bax: *Türkiyə Birləşmiş Kommunist Partiyası və başqaları Türkiyəyə qarşı*, 30 yanvar 1998-ci il tarixli qərar, 33-cü bənd, *Qərarlar toplusu*, 1998-I; *Şassanyu və başqaları Fransaya qarşı* [Böyük Palatanın qərarı], ərizələr № 25088/94, 28331/95 və 28443/95, 100-cü bənd, ECHR 1999-III; və *Likurezos Yunanıstana qarşı*, ərizə № 33554/03, 56-cı bənd, ECHR 2006-VIII). 1 sayılı Protokolun 3-cü maddəsi ilə təmin edilən və həqiqi demokratik rejim konsepsiyasından irəli gələn seçkidə namizəd olmaq hüququ, həmin hüquqdan məhrum edilmə istənilən anda mümkün olacağı təqdirdə, yalnız xəyali hüquq olardı. Müvafiq olaraq, namizədləyə uyğunluq şərtlərini nəzəri cəhətdən müəyyən etməkdə dövlətlərin geniş qiymətləndirmə sərbəstliyinə malik olmaları həqiqət olsa da, hüquqların səmərəli olmasına dair prinsip tələb edir ki, namizədləyə uyğunluğu müəyyən edən prosedur əsassız qərarların qarşısını almaq üçün yetərincə təminatları özündə ehtiva etsin (bax: *Podkolzina Latviyaya qarşı*, ərizə № 46726/99, 35-ci bənd, ECHR 2002-II). Əsassız qərarların qarşısının alınması prinsipi ilk öncə seçkidə namizəd qismində iştirak etmək üçün uyğunluq şərtləri ilə əlaqədar olaraq bəyan edilsə də, o, eyni ilə fərdi seçki hüquqlarının səmərəliliyinin təhlükə altında olduğu digər situasiyalar üçün də aktualdır və Məhkəmə müxtəlif seçki situasiyaları kontekstində əsassız qərarların qəbuluna və səlahiyyətdən sui-istifadə edilməsinə yol verməmək zərurətini ardıcıl olaraq vurğulayıb və qeyd edib ki, belə qərarların qəbulu üçün nəzərdə tutulan müvafiq prosedurlar prosesual ədalətlik və hüquqi müəyyənliklə xarakterizə olunmalıdır (bax (müvafiq dəyişikliklərlə): *Kovaç Ukraynaya qarşı*, ərizə № 39424/02, 55-ci bənd, ECHR 2008-...; *Namət Əliyev Azərbaycana qarşı*, ərizə № 18705/06, 72-ci bənd, 8 aprel 2010-cu il; və *Petkov və başqaları Bolqarıstana qarşı*, ərizələr № 77568/01, 178/02 və 505/02, 61-ci bənd, ECHR 2009-..., sonrakı istinadlarla).

43. Məhkəmə qeyd edir ki, hazırkı işdə ərizəçinin namizəd qismində qeydiyyatı Seçki Məcəlləsinin 88.4 və 113-cü maddələrinə uyğun olaraq ləğv edilmişdi, həmin maddələr seçicilərin dəstəyini qazanmaq üçün ədalətsiz və qanunsuz üsullara əl atan namizədin qeydiyyatının ləğv edilməsi imkanını nəzərdə tuturdu. 1 sayılı Protokolun 3-cü maddəsində həmin maddənin təmin etdiyi hüquqların həyata keçirilməsinə qoyulan məhdudiyyətlərə haqq qazandıran “qanuni məqsədlərin” sadalanmadığını və Konvensiyanın 8-11-ci maddələrindəki məqsədlərə istinad edilmədiyini nəzərə alsaq, iştirakçı dövlətlər bu maddələrdə göstərilməyən məqsədə istinad etməkdə sərbəstdirlər, bu şərtlə ki, həmin məqsəd qanunun aliliyi prinsipinə və Konvensiyanın ümumi məqsədlərinə uyğun olsun (misal üçün bax: *Jdanoka Latviyaya qarşı* [Böyük Palatanın qərarı], ərizə № 58278/00, 115-ci bənd, ECHR 2006-IV). Məhkəmə Hökumətin bu arqumentini qəbul edir ki, Seçki Məcəlləsinin yuxarıda qeyd edilən maddələrində nəzərdə tutulmuş şərtlər seçki təşviqatı zamanı bütün namizədlər üçün bərabər və ədalətli şəraitin

yaradılmasından və seçkilərdə xalqın rəyini sərbəst ifadə edə bilməsini müdafiə etməkdən ibarət qanuni məqsəd daşıyır.

44. İndi isə onu müəyyən etmək qalır ki, dövlət orqanlarının qərarları əsassız və qeyri-mütənasib idimi?

45. Məhkəmə bir daha xatırladır ki, onun daxili qanunvericiliyə riayət edilib-edilmədiyini yoxlamaq səlahiyyəti məhduddur və sübutların qiymətləndirilməsi və ya daxili qanunvericiliyin şərhli kimi məsələlərdə daxili məhkəmələri əvəz etmək onun işi deyil. Bununla belə, müdaxilənin 1 sayılı Protokolun 3-cü maddəsinin tələblərinə uyğunluğuna nəzarət etmək məqsədi ilə Məhkəmə müvafiq ölkədaxili prosedurları və ya qərarları ətraflı araşdırmalıdır ki, sui-istifadə hallarına qarşı ərizəçinin yetərli təminatlarla malik olub-olmadığını və müvafiq qərarların kifayət qədər əsaslandırılıb-əsaslandırılmadığını müəyyən etsin (bax (müvafiq dəyişikliklərlə): *Melniçenko Ukraynaya qarşı*, ərizə № 17707/02, 60-cı bənd, ECHR 2004-X).

46. Bununla bağlı Məhkəmə qeyd edir ki, namizədin ədalətsiz və ya qanunsuz təşviqat üsullarından istifadə etdiyinin müəyyən edilməsi müvafiq namizəd üçün ciddi nəticələr doğura bilər, belə ki, o, seçkidə iştirakdan kənarlaşdırıla bilər. Konvensiya fərdi seçki hüquqlarının səmərəli şəkildə həyata keçirilməsini təmin etdiyinə görə (yuxarıda 42-ci bəndə bax), Məhkəmə hesab edir ki, namizədlərin əsassız olaraq seçkidə iştirakdan kənarlaşdırılmasının qarısını almaq üçün müvafiq ölkədaxili prosedurlarda namizədləri seçki pozuntuları barədə hüquqa zidd və əsassız iddialardan müdafiə edən yetərli təminatlar yer almalı və seçkidə iştirakdan kənarlaşdırılma barədə qərarlar həmin seçki pozuntularının tutarlı, münasib və yetərli sübutuna əsaslanmalıdır.

47. Hazırkı işdə ərizəçinin seçkidə iştirakdan kənarlaşdırılması barədə qərar belə bir rəyə əsaslanmışdı ki, o, seçicilərin dəstəyini qazanmaq məqsədi ilə onlara maliyyələşdirmə və ya abadlıq işləri formasında pulsuz xidmətlər göstərərək, həmin işlər seçki dairəsinin müəyyən ərazilərində yerə təzə asfalt döşənməsindən və uşaqlar və ahıllar üçün ictimai istirahət yerlərinin təmirindən ibarət olub. Bu qərarın çıxarılması üçün sübut qismində yeganə əsas həmin ərazinin təsadüfi qaydada seçilmiş sakinlərinin çox qısa yazılı ərizələri və iki polis əməkdaşının şifahi ifadələri idi. Lakin Məhkəmənin fikrincə, ciddi maddi sübutlar, ən azından aşağıdakılardan bəziləri olmadan, çətin ki, kimsə ictimai yerlərdə iri miqyaslı abadlıq işlərinin açıq-aşkar ictimaiyyətin gözü qarşısında və səsləri “satın almaq” məqsədi ilə həyata keçirilməsi barədə tapşırıq verər, bu işləri maliyyələşdirər və ya həyata keçirər bilərdi: bu işlərlə əlaqədar ərizəçinin həyata keçirdiyi maliyyə əməliyyatlarının sübutu; ərizəçi ilə inşaat şirkəti və ya inşaat işçiləri arasında imzalanmış müqavilələr; həmin inşaat işçilərinin ərizəçi ilə əlaqələrinin olduğunu sübut edən ifadələri; ərizəçinin və ya onun işçilərinin inşaat ərazisində olduqlarını və ya görülməli olan işlərlə bağlı tapşırıqlar verdiyini birbaşa müşahidə etmiş şahidlərin ifadələri; ərizəçinin və ya onun işçilərinin bu işlərin ərizəçi tərəfindən həyata keçirildiyi barədə seçicilərə məlumat verdiklərini və seçkilərdən ərizəçini dəstəkləmələrini xahiş etdiklərini şəxsən eşitmiş şahidlərin ifadələri və s.

48. Məhkəmə bununla bağlı qeyd edir ki, ərizəçinin iddia edilən hüquqa zidd davranışını təsdiq edən birbaşa maddi sübutların əvəzinə dövlət hakimiyyəti orqanlarının qərarları iki polis əməkdaşının və bir neçə təsadüfi şəxsin çox qısa ifadələrindən ibarət olduqca kəsad sübutlara əsaslanmışdı. Bundan başqa, istənilən halda, Məhkəmə aşağıda göstərilən səbəblərə əsasən hesab edir ki, hətta bu məsələ ilə bağlı ərizəçinin etirazlarına baxmayaraq mövcud sübutlar ciddi qüsurlardan azad olsaydı belə, seçki pozuntularına görə ərizəçinin məsuliyyət daşdığı qənaətinə gəlmək üçün istifadə edilmiş prosedura ərizəçi üçün sui-istifadə hallarına qarşı yetərli təminatlar nəzərdə tutulmamışdı.

49. Məhkəmə öncə qeyd edir ki, ərizəçinin iddia edilən hüquqa zidd davranışına aid bütün sübutların təqdim edilməsində polislərin birbaşa iştirakı olmuşdu. Polisin seçki məsələlərinə müdaxilə təşkil edən bu cür təşəbbüsü özlüyündə kifayət qədər qeyri-adi haldır. Məhkəmə ərizəçinin aşağıdakılara aid şübhələrini ağlabatan hesab edir ki, “sakinlərin” ona qarşı istifadə edilmiş ərizələri seçki orqanlarına deyil, polisə ünvanlanmışdı və üstəlik, həmin ərizələrin mətni onların nəticə etibarlı ilə istifadə edildikləri məqsəd baxımından qeyri-adi idi və həmin məqsədə

zidd idi, onlar şikayət məktubları deyil, minnətdarlıq məktubları formasında idi. Həmçinin o da qeyri-adi idi ki, ərizəçini şəxsən tanımayan birisi polisə ünvanlanan məktub vasitəsilə onu ictimaiyyətin maraqları naminə həyata keçirdiyi iddia edilən xeyriyyəçilik fəaliyyətləri ilə bağlı öz təşəbbüsü ilə tərifləmək istəyirdi və üstəlik, bir neçə şəxs bunu eyni gündə və iddia edildiyinə görə biri-birindən asılı olmayaraq müstəqil surətdə etmişdi.

50. Bundan başqa, Məhkəmə qeyd edir ki, sonradan ərizəçinin qeydiyyatının ləğvi ilə bağlı aparılmış icraatda həmin “sakinlərin” heç birinin ifadələri polisə verdikləri yazılı ərizələrə uyğun deyildi. Konkret olaraq, məhkəmənin dinlədiyi altı sakindən üçü bildirdilər ki, abadlıq işlərinin aparılması barədə tapşırığın kim tərəfindən verildiyini öncə bilmirdilər. Ərizəçinin adının çəkildiyi yazılı ərizələri nə üçün verdiklərini soruşduqda onlar izah etdilər ki, ərizələri yazmağı onlardan polis əməkdaşı F. Zamanov xahiş etmişdi, onlar ərizəçinin abadlıq işlərində əli olduğunu ilk dəfə bu polis əməkdaşından eşitmişdilər və bu ərizələrin sonradan ərizəçiyə qarşı istifadə ediləcəyi barədə onlara məlumat verilməmişdi (yuxarıda 19-cü bəndə bax). Digər üç sakin qeyd etdilər ki, ərizəçinin abadlıq işlərində əli olduğu barədə hər hansı məlumatları olmayıb. Hətta onlardan ikisi bildirdi ki, bu işlər sakinlərin özləri tərəfindən öz xərcləri hesabına həyata keçirilib (yuxarıda 20-ci bəndə bax). Üstəlik, Apellyasiya Məhkəməsindəki iclasdan sonra sakinlərin üçü notariat qaydasında təsdiq olunmuş yazılı ifadələr verərək polisə verdikləri yazılı ərizələrdən rəsmən imtina etdilər və izah etdilər ki, ilkin ərizələrini mahiyyət etibarını polis tərəfindən aldadılma yolu ilə veriblər (yuxarıda 24-cü bəndə bax).

51. Polisə yazılı ərizə verən və sözügedən ərazinin “sakinini” olduqlarını iddia edən iki nəfər digər şəxs icraatın heç bir mərhələsində məhkəmələr tərəfindən dindirilmədi. İcraatın gedişi haqqında ərizəçinin topladığı məlumatlardan belə aydın olur ki, həmin iki şəxs sözügedən ərazinin sakinləri deyildi və onların kimliyini və ya yerlərini hər hansı yolla müəyyən etmək mümkün deyildi.

52. Nəhayət, Məhkəmə qeyd edir ki, məhkəmə icraatının gedişində yalnız iki şahid, yəni polis əməkdaşları F. Zamanov və R. Səmədov ərizəçi haqqında sözügedən abadlıq işlərinin aparılması barədə tapşırıq verdiyi bildirilən şəxs kimi müsbət danışdılar. Lakin belə görünür ki, onların ifadələri şayiələrə əsaslanan ifadələr idi, çünki bu polis əməkdaşları məsələ barədə bilavasitə məlumatlı olduqlarını iddia etməmiş və bildirmişdilər ki, bu məlumatı bəzi yerli sakinlərdən “eşidiblər”, amma onların kimliyini bildirməmişdilər. Mahiyyət etibarını ilə, belə görünür ki, polis əməkdaşlarının digər ifadələrlə uyğun gəlməyən ifadələri təkliddə götürüldükdə şayiədən başqa bir şey deyildi; belə olan halda Məhkəmədə belə bir narahatlıq yaranır ki, bu ifadələr daxili məhkəmələr tərəfindən hər hansı yoxlamaya məruz qalmayıb.

53. Beləliklə, görünür, iki polis əməkdaşı istisna olmaqla şahidlərin heç biri məhkəmə iclaslarında ərizəçiyə qarşı ifadə verməyib. Yuxarıdakıları nəzərə alaraq, Məhkəmə təqdim edilmiş faktiki sübutların xarakterinin yüksək dərəcədə şübhə doğurduğuna və ərizəçinin iddia edilən hüquqa zidd davranışı ilə bağlı ziddiyyətsiz və etibarlı sübutun olmadığına dair ərizəçinin iddialarını ciddi iddialar kimi qəbul edir.

54. Lakin ərizəçinin etirazlarının ciddiliyinə baxmayaraq, nə seçki komissiyası, nə də daxili məhkəmələr onları səmərəli şəkildə araşdırmayıblar.

55. Konkret olaraq, belə görünür ki, DSK ərizəçinin qeydiyyatının ləğvi barədə qərarı hər hansı müstəqil dinləmə keçirmədən və ya faktoloji halları qiymətləndirmədən və ərizəçini vaxtında məlumatlandırmadan qəbul edib. Buna görə də aydın məsələdir ki, ərizəçi sui-istifadə hallarına qarşı DSK səviyyəsində heç bir prosessual təminatlara malik deyildi. Bundan başqa, Hökumətin təqdim etdiyi sənədlərə əsasən, DSK-nın müvafiq iclası 29 oktyabr 2005-ci ildə keçirildiyi halda, qeydiyyatın ləğvi barədə DSK-nın rəsmi müraciəti bundan bir gün əvvəl, 28 oktyabr 2005-ci ildə edilmişdi. Bu, belə düşünməyə əsas verir ki, ərizəçinin namizəd qismində qeydiyyatının ləğvi barədə rəsmi qərar əslində *post facto* (fakt baş verdikdən sonra), yəni vəsatət Apellyasiya Məhkəməsinə göndərildikdən bir gün sonra qəbul edilmişdi. DSK-nın sənədlərindəki bu uyğunsuzluq Hökumət tərəfindən izah edilmədi. Bu tip nöqsan hər hansı ağılabatan izah olmadığı təqdirdə məsələnin DSK səviyyəsində həqiqətən qiymətləndirilmədiyini göstərən digər bir əlaməti təşkil edir.

56. Apellyasiya Məhkəməsi işə DSK-nın vəsatətindən bir gün sonra, şənbə günü saat 11-də baxdı. Belə olan halda ərizəçiyə işin materiallarını öyrənməsi və müdafiəsindən ötrü arqumentləri hazırlaması üçün kifayət qədər vaxt verilməmişdi. Məhkəmə bir daha xatırladır ki, seçki prosesində ləngimələrin qarşısını almaq məqsədi daşıyan təciliyyə və ciddi vaxt məhdudiyətlərinin zəruriliyi barədə mülahizələr çox vaxt əsaslı olsa da, şikayət prosedurlarının səmərəliliyinə xələl gətirmək üçün (bax (müvafiq dəyişikliklərlə): *Namət Əliyevin işi* üzrə yuxarıda istinad edilən qərar, 90-cı bənd), yaxud müvafiq şəxsləri seçki pozuntuları barədə onlara qarşı irəli sürülən hər hansı ittihamlara səmərəli şəkildə etiraz etmək imkanından məhrum etmək üçün bəhanə rolunu oynaya bilməz. Hazırkı işdə belə görünür ki, ərizəçinin qeydiyyatının ləğvi məsələsinin araşdırılması öncədən müvafiq qaydada xəbərdarlıq edilmədən baş verib və beləliklə onun üçün gözlənilməz olub və onu məhkəmə iclasına hazırlıqsız duruma salıb.

57. Bundan başqa, belə görünür ki, Apellyasiya Məhkəməsinin qətnaməsində müəyyən şahidlərin ifadələri təhrif olunub. Konkret olaraq, məhkəmə iclasının protokoluna əsasən, şahidlər G.N. və R.İ. bildiriblər ki, abadlıq işlərinin görülməsi barədə tapşırığın kim tərəfindən verildiyini bilmirlər və bu barədə iddia edilən fakt haqqında ilk “məlumatı” onlardan “təşəkkür məktubu” yazmalarını xahiş etmiş polis əməkdaşı F. Zamanovdan alıblar (yuxarıda 19-cu bəndə bax); lakin Apellyasiya Məhkəməsinin qətnaməsində bildirilir ki, bu şahidlər polis əməkdaşlarının ərizəçiyə qarşı iddialarını birmənalı olaraq təsdiq ediblər (yuxarıda 21-ci bəndə bax). Bundan başqa, iddia edilən hüquqa zidd davranışı sübut edən açıq-aydın dəlil olmadığına baxmayaraq (yuxarıda 47-ci bəndə bax), məhkəmə abadlıq işlərinin maliyyələşdirilməsi ilə bağlı hər hansı əlavə izahat və ya məlumat, habelə ərizəçinin bu işdə iştirakını və ya seçicilərin seçiminə qanunsuz təsir göstərmək niyyətini sübut edən hər hansı maddi dəlil və ya sənəd istəməyib. Üstəlik, dinlənilmiş şahidlərin çoxunun şifahi ifadələrinin ərizəçinin xeyrinə olduğu görünərsə də, Apellyasiya Məhkəməsi nəyə görə bu ifadələrə əhəmiyyət vermədiyini və iki polis əməkdaşının ifadələrini və onların təqdim etdiyi materialları iddia edilən hüquqa zidd davranışın sübutu üçün yetərli hesab etdiyini izah etməyib. Faktiki olaraq, məhkəmə qərarını heç nə ilə əsaslandırmaıyıb, belə ki, qətnamənin mətnində şifahi çıxışların qısa xülasəsindən və Seçki Məcəlləsinin müvafiq normalarına istinadlardan dərhal sonra qətnamənin nəticə hissəsi gəlir, yəni təqdim edilmiş sübutların və ya gətirilmiş hüquqi arqumentlərin sübutedici dəyəri qiymətləndirilməyib. Yuxarıdakıları nəzərə alaraq, Məhkəmə yalnız bu qənaətə gələ bilər ki, Apellyasiya Məhkəməsindəki icraatda ərizəçi zəruri prosessual təminatlarla malik olmayıb, məhkəmənin qərarı yetərli faktoloji sübutlarla təsdiqlənməyib və yetərincə əsaslandırılmayıb.

58. Ali Məhkəmədəki icraata gəldikdə, Məhkəmə qeyd edir ki, şikayətinin dinlənilməsindən əvvəl ərizəçi mövqeyini müdafiə etmək üçün əlavə sənədlər əldə etmək imkanına malik olub. Konkret olaraq, o, yerli mənzil-istismar idarəsindən ərizə ala bilib ki, polisə verilmiş ilkin ərizələrin müəlliflərindən ikisi (S.A. və T.T.) sözügedən ərazinin sakini deyillər və onların kimliyini müəyyən etmək mümkün deyil. Bunun əsasında o, iddian etdi ki, ona qarşı sübutlar “saxtalaşdırılıb” və Apellyasiya Məhkəməsinin həmin şəxslərin iclasda iştirakını təmin etməyə və ya onların kimliyi barədə polisdən izahat istəməyə cəhd etməyib və bunun da izahı yoxdur. Bundan başqa, o, bildirdi ki, polisə verilmiş ilkin ərizələrin digər müəlliflərindən üçünün notarial qaydada təsdiq olunmuş yazılı ifadələrini təqdim edib, orada onlar ilkin ərizələrindən imtina ediblər və həmin ərizələri yazdıqları şəraiti təsvir edərək bildiriblər ki, polis onları aldadaraq buna sövq edib. Məhkəmənin fikrincə, yuxarıdakı məlumatlar aşağı məhkəmə tərəfindən sübutların hərtərəfli yoxlanılmadığının əlamətlərini üzə çıxarır və ərizəçinin bu arqumentini təsdiq edir ki, Apellyasiya Məhkəməsi tərəfindən qoyulmuş ağlabatan olmayan vaxt məhdudiyəti ucbatından o, yuxarıdakı məlumatları əldə etmək və həmin məhkəmədəki iclasda təqdim etmək imkanına malik olmadığına görə sui-istifadə hallarına qarşı yetərli təminatlara malik olmayıb. Müvafiq olaraq, bu arqumentlər təkcə aşağı məhkəmələr tərəfindən faktların yanlış qiymətləndirildiyi barədə iddia ilə bağlı deyildi, həm də daha önəmli, həmin yanlış qiymətləndirməyə gətirib çıxarmış prosessual nöqsanlarla bağlı idi. Bununla belə, aşağı məhkəmələrin yol verdiyi prosessual nöqsanları yoxlamaq səlahiyyətinə malik olduğuna baxmayaraq, Ali Məhkəmə bu arqumentləri nəzərə almaqdan imtina edərək faktlara aid

məsələlərə baxmaq səlahiyyətinə malik olmadığına namünasib və formalist şəkildə istinad etdi. Mahiyyət etibarı ilə Ali Məhkəmə ərizəçinin şikayətində göstərilən bütün məsələləri rədd etdi və aşağı məhkəmənin yol verdiyi hər hansı prosessual nöqsanları aşkara çıxarmağa və düzəltməyə çalışmadı.

59. Yuxarıdakıları nəzərə alaraq, Məhkəmə bu nəticəyə gəlir ki, ərizəçinin seçki hüquqlarına müdaxilə 1 sayılı Protokolun 3-cü maddəsi ilə tələb olunan standartlara uyğun deyildi. Konkret olaraq, ərizəçinin seçkidə iştirakdan kənarlaşdırılması yetərli və münasib sübutlara əsaslanmırdı, seçki komissiyasındakı və daxili məhkəmələrdəki prosedurlar ərizəçiyə sui-istifadə hallarına qarşı yetərli təminatlar vermirdi və dövlət orqanlarının qərarları əsassız və hüquqa zidd idi.

60. Müvafiq olaraq, Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 3-cü maddəsinin pozuntusu baş verib.

II. KONVENSIYANIN 6-CI MADDƏSİNİN İDDİA EDİLƏN POZUNTUSU

61. Ərizəçi Konvensiyanın 6-cı maddəsinə əsasən şikayət etdi ki, ölkədaxili məhkəmə icraatları ədalətsiz idi və hüquqa uyğun deyildi. Konvensiyanın 6-cı maddəsinin bu işə aidiyyəti olan hissəsində deyilir:

“Hər kəs, onun mülki hüquq və vəzifələri müəyyən edilərkən ... məhkəmə vasitəsilə ... işinin ədalətli ... araşdırılması hüququna malikdir...”.

62. Məhkəmə qeyd edir ki, sözügedən məhkəmə icraatı ərizəçinin parlament seçkilərində namizəd qismində iştirak etmək hüququnun müəyyən edilməsi ilə əlaqədar idi. Buna görə də sözügedən mübahisə ərizəçinin siyasi hüquqlarına aid idi və Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndində nəzərdə tutulmuş “mülki hüquq və vəzifələrə” hər hansı aidiyyəti yox idi (bax: *Pyer-Bloş Fransaya qarşı*, 21 oktyabr 1997-ci il, 50-ci bənd, Qərarlar toplusu, 1997-VI; *Çerepkov Rusiyaya qarşı* (qərar), ərizə № 51501/99, ECHR 2000-I; *Jdanoka Latviyaya qarşı* (qərar), ərizə № 58278/00, 6 mart 2003-cü il; və *Mütəllibov Azərbaycanla qarşı* (qərar), ərizə № 31799/03, 19 fevral 2004-cü il). Müvafiq olaraq, barəsində şikayət edilən məhkəmə icraatına Konvensiyanın bu bəndi tətbiq edilmir.

63. Buradan belə nəticə çıxır ki, bu şikayət mahiyyətinə görə (*ratione materiae*) Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndində nəzərdə tutulan mənada Konvensiya müddəaları ilə bir araya sığmayan şikayətdir və 35-ci maddənin 4-cü bəndinə uyğun olaraq rədd edilməlidir.

III. KONVENSIYANIN 41-Cİ MADDƏSİNİN TƏTBİQİ

64. Konvensiyanın 41-ci maddəsində deyilir:

“Əgər Məhkəmə Konvensiya ona dair Protokolların müddəalarının pozulduğunu, lakin Razılığa gələn yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini müəyyən edirsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsinə təyin edir”.

A. Zıyan

1. Maddi ziyan

65. Ərizəçi maddi ziyana görə 200.000 Azərbaycan manatı (AZN) tələb etdi, buraya aşağıdakılar daxildir: seçki kampaniyası zamanı çəkdiyi xərclərə görə 75.000 AZN və itirilmiş əmək haqlarına və parlament üzvü seçiləcəyi təqdirdə alacağı müxtəlif sosial güzəştlərə görə 125.000 AZN.

66. Hökumət bildirdi ki, iddia edilən pozuntu ilə əvəzi tələb olunan ziyan arasında heç bir səbəbiyyət əlaqəsi yoxdur. O, daha sonra iddia etdi ki, ərizəçi tələblərini müvafiq sənədlərlə təsdiqləməyib.

67. Məhkəmə qeyd edir ki, hazırkı ərizə ərizəçinin seçkidə namizəd qismində iştirakı barəsindədir. Belə bir fərziyyə yürütmək olmaz ki, ərizəçinin namizəd qismində qeydiyyatından imtina edilməsəydi, o, hökmən öz dairəsində seçkidə qalib gələcək və parlament üzvü olacaqdı.

Buna görə də, Məhkəmə ərizəçinin parlament üzvü qismində məvacib və sosial güzəştlər ala biləcəyi barədə fərziyyə yürüdə bilməz (bax (müvafiq dəyişikliklərlə): *Gürcüstan Əmək Partiyası Gürcüstana qarşı*, ərizə № 9103/04, 150-ci bənd, 8 iyul 2008-ci il; və *Seyidzadə Azərbaycana qarşı*, ərizə № 37700/05, 50-ci bənd, 3 dekabr 2009-cu il). İddia edilən maddi itki ilə aşkar edilmiş pozuntu arasında heç bir səbəbiyyət əlaqəsi aşkar edilmədiyinə görə Məhkəmə ərizəçinin bu bənd üzrə tələbini rədd edir.

2. Mənəvi ziyan

68. Ərizəçi seçki hüquqlarının pozulması səbəbindən məruz qaldığı mənəvi ziyana görə 500.000 AZN tələb etdi.

69. Hökumət iddia etdi ki, tələb edilən məbləğ həddən artıqdır və Məhkəmədən xahiş etdi ki, ədalət prinsipi əsasında ağılabatan məbləğ təyin etsin.

70. Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçi mənəvi ziyana məruz qalıb və bu ziyan yalnız Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 3-cü maddəsinin pozuntusunun müəyyən edilməsi ilə kompensasiya oluna bilməz. Qiymətləndirməni ədalət prinsipi əsasında həyata keçirərək, Məhkəmə mənəvi ziyana görə ona 7.500 avro, üstəgəl bu məbləğdən tutula bilən hər hansı vergi məbləğini təyin edir.

B. Məhkəmə xərcləri və digər məsrəflər

71. Ərizəçi Məhkəmə Reqlamentinin 60-cı Qaydasında müəyyən edilən qaydada məhkəmə xərcləri və digər məsrəflərlə bağlı tələb irəli sürmədi. Müvafiq olaraq, Məhkəmə hesab edir ki, bu bənd üzrə ona hər hansı məbləğin təyin edilməsi tələb olunmur.

C. İcranın gecikdirilməsinə görə faiz

72. Məhkəmə məqsədüuyğun hesab edir ki, icranın gecikdirilməsinə görə faiz Avropa Mərkəzi Bankındakı borc dərəcəsinin yuxarı həddinə əsaslanmalıdır və onun üzərinə daha üç faiz əlavə olunmalıdır.

BU ƏSASLARA GÖRƏ MƏHKƏMƏ YEKDİLLİKLƏ:

1. Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 3-cü maddəsi üzrə şikayəti qəbul edilən, ərizədəki qalan şikayətləri isə qəbul olunmayan *elan edir*;

2. *Qərara alır ki*, Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 3-cü maddəsi pozulub;

3. *Qərara alır ki*:

a) cavabdeh dövlət Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndinə uyğun olaraq bu qərarın qəti qərara çevrildiyi tarixdən sonra üç ay ərzində ərizəçiyə mənəvi ziyana görə 7.500 (yeddi min beş yüz) avro, üstəgəl bu məbləğdən tutula bilən hər hansı vergi məbləğini ödəməli, həmin məbləğlər ödəniş tarixində tətbiq edilən məzənnə üzrə yeni Azərbaycan manatına çevrilməlidir;

b) yuxarıda qeyd edilən üç aylıq müddət bitdikdən sonra öhdəlik icra edilənə qədər yuxarıda qeyd edilən ödənilməli məbləğlərin üzərinə Avropa Mərkəzi Bankındakı borc dərəcəsinin yuxarı həddinə bərabər olan adi faiz məbləği əlavə olunmalı və onun da üzərinə daha üç faiz əlavə olunmalıdır;

4. Əvəzin ədalətli ödənilməsi haqqında ərizəçinin qalan tələblərini *rədd edir*.

Qərar ingilis dilində tərtib edilmiş və Məhkəmə Reqlamentinin 77-ci Qaydasının 2-ci və 3-cü bəndlərinə uyğun olaraq, 26 iyul 2011-ci ildə qərar barədə yazılı məlumat verilmişdir.

Nina Vayiq (*Nina Vajić*)

Sədr

Sören Nilsen (*Søren Nielsen*)
Katib